

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Quæstio IV. De processu Iuridico in criminibus ordinarijs, adeoque de
Iustitia & iniustitia Iudicis, rei, accusatoris, testium, aduocati.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

QVÆSTIO IV.

De processu Iuridico in criminibus ordinarijs; adeoque de iustitia & iniustitia iudicis, rei, accusatoris, testium, aduocati.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 67. 68. 69. 70. & 71.

Non coniungit quidem Sanctus Thomas tractationem de iudicio, & processu iuridico, sed interponit tractationem de Restitutione, & vitijs quibusdam iustitia oppositis; inter que etiam recenset, que ad iudicalem processum pertinent: sed quia totus processus iuridicus, ex parte omnium earum personarum, que ad eundem processum pertinent, ut sunt iudex, accusator, reus, testis, aduocatus, per se potius continet actus iustitia, quam vitia seu peccata eidem opposita, simulque cum iudicio (de quo velut actu iustitia iam antea egerat Sanctus Thomas) magnam affinitatem habet; idcirco de his omnibus, velut actibus iustitia, consequenter hoc loco agemus; ita quidem ut hac quaestione de processu iuridico in criminibus ordinarijs; sequenti vero de processu in criminibus exceptis tractemus.

Absoluetur autem hac quaestio sex dubitationibus. I. De iustitia & iniustitia iudicis; speciatim an & qua ratione iudicium publicum sit licitum, ex parte ipsius iudicis. II. Vtrum iudex semper secundum leges, aut allegata & probata iudicare, & sententiam ferre debeat; etiam condemnando innocentem. III. An & quando sententia iudicis ob iniustitiam sit irrita; presertim in causis beneficiorum. IV. Quis processus generatim à iudice in iudicando sit seruandus. V. De iustitia & iniustitia rei. VI. De iustitia & iniustitia accusatoris, testium, aduocati.

DVBIUM I.

De iustitia & iniustitia iudicis; speciatim an, & qua ratione publicum iudicium sit licitum; idque etiam si iudex sit in peccato mortali, vel excommunicatus: deque Iurisdictione eidem necessaria.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 60. a. 2. 5. 6. & q. 67. a. 1.

DE hac re ex mente Sancti Thomæ loc. cit. statuimus sequentes assertiones. **ASSERTIO I.** Iudicium iudicis, seruatis debitis circumstantijs, est licitum. Ita Sanctus Thomas quæst. 60. art. 2. & est de fide contra Waldenses apud Castro V. Iudex, & contra Anabaptistas apud Bellarminum lib. 3. de membris Ecclesiæ militantis cap. 9. qui negant, fas esse Christianis exercere iudicia. Sed refelluntur aperte. Tum quia licitum est Christianis è suo numero habere reges, Principes, duces, quorum præcipua functio est rectum iudicium, ex psalm. 2. Isaia 33, Ioann. 13. Tum quia Christianis licet leges ferre; Ergo & tueri, contra iniquos, auctoritate iudiciaria. Tum quia alioquin pax & tranquillitas in Republica conseruari non posset. Vnde sapienter S. Augustinus epist. 54. ad Macedonium; Non est iniquitatis, sed potius humanitatis societate deuinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator. Et

inferius: Non inutiliter metu etiam legum humana coercetur audacia, & ut tuta sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis, dum formidato supplicio frenatur facultas, inuocato Deo, sanetur voluntas. Et infra: sicut est aliquando misericordia puniens, ita & crudelitas parcens.

Illud autem Matthæi 5. vers. 40. Et ei, qui voluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Solum intelligitur quoad animi dispositionem seu præparationem, si quo casu id necessarium foret, ad diuinam offensam vitandam, ex Augustino epist. 5. ad Marcellum.

Alius locus ex 1. Corinth. 6. solum reprehendit lites scandalosas Christianorum, apud iudices infideles; & simul perstringit eos, qui iniuste causam præbent litibus: alioquin ibidem officium iudicis inter Christianos expresse approbatur. Vide Bellarminum loc. cit. & Valentia q. 4. punct. 2.

ASSER-

3 ASSERTIO II. Ad rectum iudicium iudicis requiruntur quatuor conditiones. I. legitima auctoritas ex parte iudicantis, siue hæc sit ordinaria, siue delegata; aut etiam arbitri, vel arbitratoris. II. iustitia ex parte rei iudicatæ, ne scilicet fiat contra ius alterius. III. debitus processus, seu ordo Iuris; quo spectant circumstantiæ loci, temporis, modi iudicandi, citatio & audientia rei, certaque probationum momenta. IV. rectus affectus & intentio iustitiæ, sine odio & priuatæ vindictæ cupiditate. Est communis interpretum hic q. 60. a. 2. & apud Aragonium art. 5. Suarez 3. p. tom. 5. d. 4. sect. 7. n. 2. & colligitur ex S. Thoma a. 2. Ratio est; quia plura in iudicio spectari non possunt, quam quatuor illa requisita: & sine aliquo illorum continuo violatur in publico iudicio ius naturale, vt patebit assert. seq.

4 ASSERTIO III. Differentia tamen inter eas conditiones est, quod ob defectum solius vltimæ conditionis, nunquam inualidum est iudicium; ob defectum autem duarum priorum, per se quidem & in conscientia semper est inualidum: ob defectum vero tertiæ conditionis, quandoq; inualidum; si nempe ordo iuris quasi substantialis prætermittatur; secus, si tantum accidentalis. Ita Aragonius & Suarez loc. cit. ac fere Sotus lib. 3. de Iust. quæst. 4. Bannes hic art. 5. Valentia quæst. 4. punct. 2. saltem extra causas beneficiorum de quibus infra, & videtur communis Theologorum; quicquid in secundo casu, cum agitur de iniustitia rei iudicatæ, præter Iuristas, repugnet Sa V. *Judiciales actus*, tit. de sententia & citatione n. 5. vbi ait, *sententia iniusta, seu data secundum allegata & probata, & non continens intolerabilem errorem, valida est in utroque foro.*

5 Vocatur autem *substantialis ordo iuris*, qui seu ex naturali ratione, seu peculiari legum dispositione, ad valorem & substantiam sententiæ necessarius est: cuius generis casus refert Aragonius: Si sententia fuerit lata indie feriato seu festo; ex cap. finali de ferijs: item si in Ecclesia, per iudicem secularem, ex cap. *Decet*, de Immunitate Ecclesiarum, nisi detur, inquit Sa loc. cit. nu. 1. per modum *voluntaria iurisdictionis*; vbi scilicet nemo se opponit. Addit merito Sa etiã duos istos casus. I. Si sententia lata sit sine citatione rei, & copia se defendendi, vt omnes consentiunt, & constat ex Instit. l. 4. tit. 16. §. 2. & leg. 1. ff. Quæ sententiæ sine appellatione rescindantur: nisi euidentis sit, nullam esse defensionem. II. Si interueniente pecunia lata sit sententia; nisi sit arbitri. Plures referunt Abbas in cap. 1. de sententia & re iudicata & Sayrus l. 1. c. 12.

Prior autem pars assertionis probatur. Quia talis sententia, secundum rem, & prout in actum externum transit, nullam infert iniuriam proximo, sed per omnia conformis est iustitiæ.

6 Secunda pars assertionis, quoad primam conditionem probatur. Quia sententia iudicis est quasi lex quædam particularis, quæ nisi à superiore ferri nullo modo potest. Vnde leg. 4. Cod. Si à non competente, vniuersim sancitur; ne quinquam litigatorem, sententia non à suo iudice dicta construat.

Quantum vero ad secundam conditionem, eadem secunda pars probatur ex ipsa ratione iudicij; quia iudicium ex parte rei iudicatæ iniustum, non est iudicium, quod vt supra vidimus, nil aliud est, quam dictum iuris seu iusti. Vnde etiam leg. 1. ff. Quæ sententiæ sine appellat. rescindantur, dicitur, sententiæ etiam sine appellatione irritam esse; quando contra *sacras constitutiones indicatur.*

7 Nec refert, quod sententia talis possit esse formaliter iusta, vt pote lata secundum allegata & probata; id enim non sufficit: quia valor humanarum actionum, à parte rei, & in foro conscientiæ non pendet præcise à probationibus seu præsumptionibus externis, sed à rebus ipsis. Aliud est, si loquamur de foro externo, in quo quia solum ad probationes & præsumptiones externas attenditur, sententia formaliter iusta, hoc est; ex allegatis & probatis legitime lata, etsi materialiter & secundum rem iniusta, valida habetur.

8 Vnde fit etiam, vt Iurisperiti in suo quidem foro, eam tantum sententiam inualidam dicant, quæ continet *intolerabilem errorem*; vt quæ præcipit aliquid manifeste impossibile; vel aperte malum; vel prohibet aliquid aperte bonum & faciendum; aut condemnat innocentem, sine vlla probatione, vt recte etiam Sayrus libro 1. cap. 12. Theologi vero communiter, attendentes ad forum conscientiæ, & ipsam rei veritatem secundum se, omnem sententiam iniustam, quæ aduersatur iustitiæ & veritati à parte rei, siue error ipsius sit manifestus & intolerabilis, siue non, iudicant nullam & inualidam, vt recte Saloñ.

9 Dixi tamen, *per se*; quia per accidens, si vel de iniustitia non satis constet, vel ratione scandalali, nonnunquam etiam in conscientia obtemperandum erit tali sententiæ; cum in dubio, melior censeatur conditio possidentis Superioris; cui proinde inferior suum iudicium submittere, & obtemperare debet.

Atq; hæc est etiã sententia S. Thomæ hic q. 60. art. 5. ad 1. & infra quæstio. 70. art. 4. ad 2. Caietani ibidem, & in opusculo 16. respons. 14. Syluestri V. *sententia*, q. 11. post Innocentium & Panormitanum in cap. *Quia pleriq;*, de immunitate Ecclesiæ; & habetur etiam ex l. *Iulianum* ff. de conditione indebiti.

10 Tertia pars assertionis declaratur; quia in omni materia, defectus quidam ceremoniarum accidentalium, ad substantiam rei non pertinentium, valorem actionis non impedit, secus si deficiat aliquis modus substantialis. Vnde etiam in priori casu, talis sententia absolute dicitur iusta cap. *Sacro*, de sentent. excommun. E contrario de posteriori casu loquuntur iura, cum dicunt, sententiam contra leges, aut canones prolatam, esse nullam, vt habetur cap. 1. & cap. *Cum inser*, de re iudicata, & leg. *Præses* l. *Cum prolati*. ff. eod. tit. & l. *Prolatam* C. de sentent. & interlocut. vt optime notauit Suarez loc. cit.

Addit Aragonius, id ipsum procedere non solum de iudicio inferiore, sed etiam de supremo, si quidem sententia iniusta ex parte processus, lata

fit in favorem vnius, cum damno alterius: quia in tali casu Princeps valide quidem dispensare potest in legibus, etiam à se conditis, ut suo loco de legibus dictum.

Quod tamen ad dies feriatos attinet, in ipso met illo cit. cap. finali de ferijs, limitatio adijcitur ab omnibus recepta; nisi videlicet necessitas urgeat, aut pietas suadeat.

11 Ex quibus colligitur. I. eum, cui per sententiam ex parte rei iudicatæ iniustam, etiam seclusa mala fide res obigit, quamdiu legitime non præscripsit, teneri in conscientia, etiam citra iudicis sententiam, aut læsæ partis appellationem, seu postulationem, rem inique obtentam (posteaquam de sententiæ iniustitia certior factus est) restituere, ut recte cum Soto docent citati.

Alia ratio est; si sententia ex defectu iudicariæ autoritatis tantum, vel processus iuridici fuerit nulla. Quia si interim res ipsa huic reuera debita sit, ipsæ tali sententia mediante, in eius rei possessionem bona fide peruenit, poterit quidem alter de sententiæ iniustitia conqueri, sed hic, utpote rem suam bona fide possidens, non tenetur in conscientia, ante sententiam iudicis, alterum in eiusdem rei possessione iterato statuere, non quidem quasi sententia fuerit in re valida, sed quia, si qualicumque etiam alia ratione, præsertim cum bona fide, rem suam recuperasset, non teneretur eam alteri cedere, ut colligitur etiam ex citata I. Julianus.

Atque hæc forte causa est, cur Valentia, & alij nonnulli absolute dicant, sententiam ratione solius processus (sub quo videntur etiã comprehendere autoritatem iudicantis) iniustam, non esse nullam.

12 Colligitur II. Qua ratione intelligendum sit celebre illud dictum S. Gregorij, quod refertur 11. quæst. 3. *Sententia pastoris siue iusta sit, siue iniusta, timenda est.* Procedit enim tum de sententia dubia, in qua Superiori obtemperandum; tum de iniusta, quoad modum accidentalem, qualem etiam in conscientia validam dixi; tum de iniusta in re, sed iusta in foro exteriori, quæ saltem etiam in eodem foro executioni mandari solet, & ex parte etiam in foro conscientia, quoad ratione scandali opus est, servari debet. Sic enim etiam innocens excommunicatus publice (secundum allegata & probata) debet propter scandalum à communione aliorum abstinere, ut bene declarat Suarez cit. num. 41. & suo loco tom. 4. pluribus dicitur.

13 Colligitur III. Tyranno Rempubicam iniuste inuadenti, adeoque à Republica nondum recepto, etiam si iustum aliquid præcipiat vel decernat, per se quidem in conscientia obtemperandum necessario non esse, ut habet communis sententia, tam Canonistarum in cap. *Accusatores* causa 3. quæst. 8. & cap. *Infames* 2. quæst. 7. quam Theologorum, cum S. Thoma in 1. 2. quæst. 96. art. 4. speciatim Soti lib. 3. de iustitia q. 4. artic. 6. & Sumistarum V. *Iudex*, V. *Sententia*, V. *Tyrannus*. Et si Victoria relectione de potestate civili n. 23. Bannes & Aragonius hic quæstione 60. art. 6. & Lessius lib. 2. cap. 23. du. 9. sentiant, per se etiam

aliquam in conscientia vim habere posse eiusmodi præcepta.

14 Quoniam per accidens non unquam ob scandalum, aut Reipublicæ perturbationem vitandum, id necessarium sit; si nempe frustra, nec sine scandalo, vel damno Reipublicæ Tyranni iugum & obedientia detractetur. Quod tunc quidem communiter accidit, quando iam depositis armis, in pacificam Reipublicæ possessionem Tyrannus venit. Quo casu etiam ex ipsa tacita voluntate Reipublicæ, vim habere eius mandata ac iudicia, ut citati sentiunt, probabile est.

Quod si quis Tyrannus est, solum quoad modum administrandi Rempubicam, aut etiam à Republica pro domino est legitime receptus, tum eius quidem tanquam veri domini iudicij ac præceptis utiq; obtemperandum erit, etiam in conscientia.

15 Cum vero hæc generatim de honestate iudicij certa sint; quædam tamen super sunt dubia speciatim declaranda. Primo enim quaeritur, quid sentiendum sit de iudice in peccato mortali sententiam proferente. De qua re breviter statuiimus sequentia. I. Ratione peccati mortalis præcise, non amittitur iurisdictio, nec irrita adeo redditur sententia. Est de fide, contra Wicleffum & Hussium damnatos in Concilio Constantiensi sess. 8. a. 15. & sess. 15. a. 30. Et patet Matthæi 22. versu 21. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari (quamvis impio) Matth. 23. v. 2. 3. Super Cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcumq; dixerint vobis, servate & facite: secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.* Ad Rom. 13. v. 1. & 2. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* 1. Petri 2. v. 13. *Subiecti igitur estote omni humana creaturæ.* Et ibi, v. 18. *Non tantum bonis & modestis, sed etiam dyabolis.*

16 II. Iudicij seu ciuile, seu Ecclesiasticum proferre in peccato mortali, per se non est peccatum. Ita cum S. Thoma hic q. 60. art. 2. ex comuni docent Caietanus, Salon, Bañes, Aragonius ibidè, & Nauarrus in comment. de iudicij, Valentia q. 4. pu. 2. licet olim contrarium dixerit Alensis 3. p. q. 40. mem. 3. apud Syluestrum V. *Iudex* §. 12. & quoad Ecclesiasticum iudicè S. Thomas 4. d. 9. q. 2. a. 2. Paludanus ibid. q. 3. Syluester V. *Correctio fraterna* q. 16. Ratio est. Tum quia alias pariter præcipere quicquid in peccato mortali, esset peccatum, quod nemo dixerit. Tum quia iurisditionis vsus, nec certam quandã consecrationem in subiecto supponit, nec ad eã per se ordinatur. Alia ratio est vsus ordinis, ad quem peculiaris consecratio & gratia diuina conceditur.

17 III. Proferre iudicij in peccato mortali occulto, etiam absolute ac simpliciter loquendo, nullum est peccatum, nec mortale, ex communi, nec veniale. Ita contra Sotum libro 3. de iustit. quæstio. 4. art. 2. Bannes, alijque citati, iuxta S. Thomam loc. cit. qui absolute dicit in peccato occulto existentem, posse cum humilitate & timore arguere. Quod intelligendum non est, de politico

aliquo

aliquo humilitatis vel timoris affectu, quasi alioquin venialiter peccetur, vt indicant Caietanus & Valentia, sed ne per superbiam & hypocrisis ipsò iudicio se quasi innocentem velit ostentare, sed potius ita agat, vt ex officio remagere videatur. Idem in simili dictum de correctione, fraterna.

18 IV. Idem pariter dicendum de peccato publico non scandaloso, si prædicta moderatio adhibeatur; quicquid de veniali peccato in hoc casu dicat etiam Bannes l. c. Ratio enim est eadem. Quod autem in cap. vltim. de temporibus ordinandorum dicitur, Prælatus in peccato mortali esse *suspensum quoad se*, intelligendum est de vsu ordinum, non solius Iurisdictionis, vt recte Caietanus, Valentia, & alij.

19 V. Iudiciū proferre in peccato publico & scandaloso, sepe quidem esse potest mortale per accidens, & ratione scandalali, vt habet communis apud S. Thomā, & citatos; quando quidē inde facile etiam à non pessimis contemnitur iustitia; & indignatio perniciofa etiā contra ipsum officium iudicis concipitur; dum vident, non seruari æqualitatem in iudicijs, sed viliores quidē puniri, ipsum vero iudicem in eodem scelere impune viuere. Attamen si ex eiusmodi iudicio nullum nouum oriatur scandalū, tum etiā nullū nouū peccatum eo iudicio committitur, vt indicant etiā Salo & Bannes loc. cit. Non est tamen ideo necesse, iudicē prius de peccato poenitentia agere, sed satis est, signā poenitentia ostendere, aut alio quouis modo scandalum amoliri.

20 Secundo quæritur, quid sentiendum sit de iudice excommunicato. Respondetur, si nominatim denunciatus sit, aut notorius percussor Clerici, certum est, eum peccare ex suo genere mortaliter vsurpatione iudicij, actaque eius esse irrita, cum talis iurisdictione careat, iuxta cap. *Ad probandum*, de sentent. & re iudic. cap. *Audiuimus*, & cap. *Miramur* 24. q. 1. & cap. *Nos sanctorum* 15. q. 6. idq; etiam de seculari iudice procedere, ex comuni Doctorum recte asserit Lessius l. 2. c. 29. n. 61. iuxta cap. *Exceptionem*, de Exceptionibus, & cit. cap. *Nos sanctorum*.

21 Nisi forte iudex in tali casu aut ad alium locum commigret, aut in loco suæ iurisdictionis non habeatur pro denunciato, vel publico Clerici percussore. Tum enim acta quidē eius erunt valida, licet ipse ingerendo se in officium quasi alienum, à quo nempe est ex sua parte suspensus, ex suo genere mortaliter peccet, vt docet Lessius numero 62. qui dub. 8. recte etiam vniuersim notat, acta iudicis, qui habet titulum saltem coloratum, seu communi errore putatur legitimus Superior, esse valida, ex communi Doctorum in cap. *Nihil*, de electionibus, & l. *Barbarius* ff. de officio prætoris, consentientibus etiam Theologis in materia de poenitentia. Addit etiam, nec teneri officium aut beneficium ante sententiam iudicis resignare, aut ab administratione desistere, etiam si quis ipso iure sit priuatus titulo, vt etiam tom. 2. de legibus quæstione 6. dub. 4. numero 66. dictum, & patebit infra.

22 At vero si quis solum occulte sit excommunicatus; aut notorie quidem, sed extra duos casus supradictos; tunc verius est, post Concilium Constantiense cap. *Ad euitandum*, talem quamdiu ab Ecclesia toleratur, non peccare vsurpatione iudicij; nec adeo acta eius esse irrita.

Licet verius sit, eū nihilominus aliunde ex suo genere peccare mortaliter iudicando, saltem si notorie excommunicatus sit, vt docet Nauarrus c. 27. n. 7. Sotus in 4. d. 22. q. 2. a. 1. Lessius n. 57. & 59. quamuis Henriquez de excommunicatione c. 7. cum Bartolo & Ledesma, fauente etiam Caietano V. *Excommunicato vestita*, satis probabiliter asserant, id solum esse veniale. Ratio est. Quia cum tali excommunicatio non interdicitur alijs comunicatio post Conciliū Cōstantiense; quamuis interim ipse ex sua parte nil releuetur.

23 Si quo tamen casu, ex officio cogatur iudex procedere ad iudicandum, & non sit occasio liberandi se prius ab excommunicatione, nil peccabit, ne reddatur vtrinq; perplexus, vt in simili de ministrō Sacramentorum dicitur tom. 4.

Nemo tamen tenetur interim admittere vllum iudicem excommunicatum; sed potest excipere contra illum, quod sit excommunicatus; inodo tamen hoc possit probare, iuxta cap. *Exceptionem*, de exceptionibus. Sitamen partes in talem iudicem conferant, & sententia alioquin rite lata fuerit, non potest propter excommunicationem rescindi, sicut nec etiam cum partes alieno iudici, iure permittente, se subiiciunt, vt recte Lessius n. 58. & 59.

24 Tertio quæritur, An & quomodo obtineatur Iurisdicō ad iudicandum necessaria. Respondetur, eam haberi quatuor modis, vt notat Sanctus Thomas quæst. 67. art. 1. Nimirum 1. ex officio, quoad subditos, & vocatur *ordinaria*. 2. ex commissione; & vocatur *delegata*. 3. ex propria subiectione litigantium, & dicitur *arbitraria*, tam arbitrum complectens, qui formam iuris sequi debet, quam arbitratorem, qui ad hoc non tenetur.

25 Atque hoc modo Pontifex, in omnibus & solis causis illis, atq; eo duntaxat modo, alteri se iudicandum potest subijcere, in quibus, & quo modo seipsum potest iudicare: nisi quod in confessione se subijcere alteri potest, in quā tamen seipsum iudicare non potest, vt post Caietanum habet communis.

Qua etiam ratione iuxta eundē conciliari potest S. Thomas cit. art. 1. generatim significans, Papam se alterius iudicio subijcere posse cum ijs, quæ & ipse & alij communiter, vt Albertus Magnus, Richardus, Bonauentura, Paludanus 4. dist. 18. vel 19. docent, Pontificem se alteri subijcere non posse.

Et quamuis Pontifex peccet contra iustitiā, si ne causa rationabili agēdo cōtra sententiā ita legitime simul pronunciatā; nec verò iure possit suo arbitratu reuocare datam semel potestatem; tamen & reuocatio valida est, & ex causa rationabili & vrgente potestatem datam etiam licite reuocare potest, ipse læsis aliter satisfaciendo, vt docet Caietanus citatus.

26 Quarto acquiritur iurisdictione ratione loci in quo quis domicilium habet, vel in quo commissum est delictum, vel contractus initus, vel res, de qua contra possessorem lis mouetur, sita, ex cap. *Papulasti*, & cap. finali de foro competenti: nisi forte quis sit specialiter, non tantum ratione loci sed etiam ratione personæ exemptus à iudice eius loci, in quo patratum est delictum. Quæ ratione quidam Religiosi exempti sunt à iurisdictione Ordinarij, de quo vide cap. 1. de priuilegijs in 6. & Concilium Tridentinum sess. 7. capit. 14. de reformat. Syluestrum V. *Exemptio*, Angelum V. *Exemptus*, & Henríquez lib. 2. c. 24. & seqq.

27 Alias vero (vbi eiusmodi specialia priuilegia non obstant, vt recte Caietanus) Episcopus, in cuius diocesi aliquis deliquit, efficitur superior eius, ratione delicti, etiamsi sit exemptus; nisi forte delinquat in re aliqua exempta, puta in administratione bonorum alicuius monasterij exempti. Sed si aliquis exemptus (talis) committat furtum, vel homicidium, vel aliquid huiusmodi, potest per ordinarium iuste condemnari. Ita Sanctus Thomas cit. artic. 1. ad 3.

28 Quarto quæritur, an, & quomodo iudex secularis habeat ius dicendi in Ecclesia, vel personis Ecclesiasticis. Respondetur; Iudex secularis ius dicendi in Ecclesia nullam habet auctoritatem, ex cap. *Decet*, de immunitate Ecclesiarum in 6. sicut nec in Clericis vllam habet potestatem; nisi ex commissione, vt patet tota dist. 96. & 11. quæstione 1. & extra de immunitate Ecclesiarum, & ex Concilio Tridentino sess. 23. cap. 23. de reformat. & in iure ciuili, authentica, *vt Clerici proprijs iudices conueniant*, colat. 6.

Nec omnino possunt Clerici huic exemptioni renunciare, ex cap. *si diligenti*, de foro competenti. Quod si Laicus iudicium tale sibi vsurpet, siue in ciuilibus, siue in criminalibus, est excommunicatus in bulla coenæ, de qua Toletus excommunicatione 9.

29 In tribus tamen casibus licet Laico iudicare Clericum. 1. Si Clericus degradatus tradatur brachio seculari, 2. ex Episcopi consensu, in causa tantum ciuili; quod passim obrinet. 3. probabiliter titulo reconuentionis; ita vt si Clericus Laicum citarit coram iudice seculari, possit is coram eodem iudice vicissim reconueniri, non tamen criminaliter, vt docet Carbo quæstione § 1. de restitut. Toletus citatus, Lessius cap. 29. dub. 6. post expressam, & communiter receptam Glossam in cap. *Secundum*, de mutuis petitionibus, & colligitur ex eodem cap. & can. 1. causa 3. quæstione 8. Et si Panormitanus, & quidam alij, non improbabiler contrarium sentiant.

Potest etiam Clericus in ciuilibus se subijcere iudici seculari, vt arbitro, qui tamen nolentem sententiæ acquiescere, non potest per se cogere, iuxta Lessium ibid.

30 Adde si Clerici aperte in perniciem boni communis ferantur, pacemque Reipublicæ perturbent, nec ab Episcopis, vel Pontifice, licet re-

quistis, adhibeatur remedium, aut alioquin in mora sit periculum, vt requiri non possint, poterit secularis princeps, & quiuis supremus Magistratus (non autem inferiores iudices, seu præfati, nisi quantum præcise necessitas præfens exigit ad moderatam defensionem) suam Republicam tuendo, eiusmodi licentiam compescere, iuxta Victoriam relect. de potestate Ecclesiastica q. vlt. n. 3. Sotum in 4. d. 25. q. 2. a. 2. & Molinæ tract. 2. de iustitia disput. 31. Sicut etiam licet cuiuis priuato, cum moderamine inculpatæ tutelæ, contra vim iniustam Clericorum, etiam vi se defendere.

E contra possunt etiam viduæ & pnpilli trahere suos reos ad iudicem Ecclesiasticum, vt docet Couarruuias in epitom. 4. part. 2. §. 12. Sa. V. *iudiciales actus*, de confugientibus ad asylum Ecclesiæ, in quantum gaudeant immunitate, iuxta cap. *Inter alia*, de immunitate Ecclesiarum, & alios canones 17. quæstione 4. vide Salomem, quæst. 60. art. 4. controuersia 2. & Clarum præctiæ criminalis q. 30. Plura de hac re scripti lib. 1. defensionis Eccles. libert. & suo loco de exemptione Clericorum tom. 4.

31 Quinto quæritur, An, & quando Prælati Ecclesiastici licite causas temporales diiudicent.

Respondetur, Ecclesiasticos Prælatos in duobus casibus, absque peccato vsurpati iudicij, posse causas temporales diiudicare, vt optime docet S. Thomas hic quæstio. 60. art. 6. Primus, quando, & quatenus aliqua ratio & necessitas boni spiritualis id exigit; sicut enim bonum temporale, bono spirituali tanquam fini natura sua subordinatur & cedit, ita etiam potestas secularis spirituali. Et talem potestatem, quoad temporalia, indirectam habet Pontifex in vniuersa Ecclesia, Episcopus vero in sua diocesi.

32 Secundus casus est. Si vel per iustum contractum, aut liberali donatione, aut peculiari commissione Principi, seu dominorū seculariū eiusmodi potestas ad Ecclesiæ Prælatos deuenerit. Quo modo Episcopi in Germania, tanquā Principes etiā temporales, causas temporales iudicant. Inter quos tamen casus est hoc discrimen, quod in priori, potestas eiusmodi per se & ex natura rei cū potestate Ecclesiastica & spirituali coniuncta est, imo nec ab ea omnino diuersa, nisi ratione materialis obiecti: in posteriori autem casu potestas illa mere temporalis est, & solum per accidens conueniens Ecclesiasticis Prælati, vt optime notat Caietanus cit. a. 6.

33 Vt plane videas, longe abesse S. Thomæ ab ea quorundam Canonistarum sententiâ, qui dicunt, Pontificem esse directum dominum, etiam in temporalibus, totius mundi, vel Ecclesie, de qua re non nihil etiam libro 2. de defensionis Eccles. libert. c. 8. & pluribus tom. 4. *de Incarnat.* q. 7. dub. 4.

34 In particulati autem, hæc quatuor insuper de iudice, ad præxin spectantia, nota ex Sa. V. *iudiciales actus*, I. Iudicem esse in propria causa, hactum esse superiorem non habentis, vt etiam in materia de bello dictum.

II. Quæstione orta, inter iudicem Ecclesiasticum & secularem, super iurisdictione, (in causa scilicet, de qua dubium est, an sit Ecclesiastica) ad Ecclesiasticum spectare iudicium, ad quem pertineat; is enim superior est: alias ad quem iudicem ordinarie pertinet? agnoscere in dubio, an sit sua iurisdictione.

III. Malefactores posse à personis miserabilibus, vt viduis, & pupillis, si Actores sint, trahi ad iudicem Ecclesiasticum, de quo supra.

IV. Ad eundem Ecclesiasticum Iudicem etiam pertinere causas matrimoniales, & an contractus sit vsurarius, & an iuramentum liget; & an aliquid sit peccatum mortale. Quanquam inter seculares, possit etiam iudex secularis iudicare de vsuræ iure & facto, vt docet etiam Couarruias l. 3. variar. cap. 3. n. 1. etsi quoad quæstionem iuris, contra communem Canonistarum ibidem.

His adde ex communi apud Azor tom. 1. lib. 7. cap. 36. causas quoque decimarum Ecclesiasticarum (quicquid sit de ijs, quæ Laicis concessæ sunt) pertinere ad iudicem Ecclesiasticum, vt pluribus dicitur infra disp. 5. quæst. 3. dub. 2. vbi de decimis agitur.

DVBIVM II.

Vtrum Iudex semper secundum leges; aut allegata & probata iudicare debeat; etiam condemnando innocentem.

S. Thomas 2. 2. q. 60. a. 5. & q. 67. a. 2.

36 Quid ad primum attinet, vtrū Iudex semper secundum leges iudicare debeat; recte respondet S. Thomas q. 60. a. 5. leges scriptas in duplici esse differentia; quibusdam enim solummodo continetur, seu declaratur ius, quod dicitur naturale; alijs vero etiam instituitur primum, & conditur ius; quod idcirco *positivum* dicitur. Et à prioribus quidem legibus, cum ius imutabile contineant, nunquam est recedendum: à scriptura seu litera posteriorum, si alioquin iustæ sint, regulariter quidem etiam non est recedendum: in aliquo tamen casu; quia vel iuri naturali repugnant, aut iam à mente legislatoris recedunt, non est secundum literam legis iudicandum; sed per epikie interpretationem, recurrendum ad intentionem legislatoris, iuxta l. 24. lib. 1. ff. tit. 3. vbi dicitur; *Nulla ratio iuris, aut aequitatis benignitas patitur, vt que salubriter pro utilitate hominum introducuntur, eas nos duriore interpretatione, contra ipsorum commodum producimus ad severitatem.*

37 Et ratio omnium est. Quia cum iudicium reatum, sit determinatio iusti, seu naturalis, seu positivi, quod, vt dictum est, ipsis quoque legibus scriptis sic declaratur & sancitur, vt tamen leges positivæ in aliquo particulari casu nonnunquam deficiant; hinc fit, vt ordinarie quidem sit secundum leges scriptas iudicandum: Secus in casu, in quo ob peculiare circumstantias, vel iustum ipsius, vel mentem legislatoris non exprimunt; à

quibus nimirum duabus conditionibus pendet legis humanæ semel legitime constitutæ, & acceptæ valor & obligatio.

Quibus consentit etiam S. Augustinus in lib. de vera religione cap. 31. vbi dicitur: *In istis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent, cum eas instituerint, cum tamen fuerint institutæ & firmatæ, non licebit iudicibus de eis iudicare, sed secundum istas.*

38 Notandum I. Doctrinam illam S. Thomæ certâ & comunitè receptam, pertinere non solum ad Iudices inferiores, sed etiam ad supremos; cū aliquo tamen discrimine. Quia supremus potest ex iusta causa, bonum commune concernente, dispensare in legibus positivis, atq; ita etiam per modum dispensationis, in sententia pronuncianda, à positivæ legis litera recedere, quando nullum hinc præiudicium alteri creatur; nempe circa leges, quibus nullum alteri ius acquisitum est: in alijs autem non potest dispensare, ex communi & certa, apud Aragonium & Bannem cit. q. 60. a. 5. Qui tamen recte limitant; nisi plane boni communis ratio id exigat; vt bona alicuius cuius propria, in alterum transferantur: tunc enim id licite facere poterit Princeps; iuxta dicta superius q. 1. dub. 5. n. 63.

Quo fit, vt in causis civilibus, rarissime possit Princeps, à legis præscripto recedere; sæpius vero in criminalibus, liberando videlicet à morte eum, qui alioquin secundum legem erat morte plectendus, modo id ex causa iusta, & sine Reipublicæ, ac alterius præiudicio, & nocumento fiat. Alias enim peccabit non solum mortaliter (ex genere suo) sed etiam tenebitur ad restitutionem illi, qui ob ignaviam, seu indulgentiam Principis iniquè læsus est; iuxta dicta q. 2. dub. 5. n. 76. Atque ita sentiunt iidem post Caietanum V. *Iudex*, & Nauarrum in manuali cap. 23. & colligitur ex S. Gregorio, prout refertur in cap. *Summapere* II, q. 3.

39 Notandum II. Etsi à quibusdam plures casus numerentur, in quibus iudex inferior, potest à litera legis recedere, quam quos S. Thomas recensuit; attamen ad hos duos reuocari alios omnes, vt patet enumeratione eorundem, quos Salton cit. q. 60. a. 5. ex alijs n. 5. recenset. Primus est, quando lex aut simpliciter, aut ex circumstantia, in aliquo particulari casu est iniqua, iuxta S. Thomam tum hic q. 60. a. 5. tum in 1. 2. quæst. 96. art. 4. & 6.

Secundus, quando observatio legis in aliquo particulari casu aduersatur bono communi. Et recte notat Aragonius, etiam quoad hoc esse discrimen aliquod inter principem & inferiorem iudicem, quod illi sufficiat huius rei probabilis coniectura, huic vero necessaria sit moraliter certa eiusdem rei cognitio; quia in dubio, superioris mandato & iudicio standum; & nec illic quidem à verbis legis potest recedere inconsulto Principe, nisi aut periculum adeo præsens sit, vt consulendi Principis non detur locus, aut certe iam aliunde de mente Legislatoris seu Principis constat, iuxta inferius dicenda.

40 Tertius casus. Quando prudenter & certo iudicatur Legislatoris intentionem non esse, vt lex hoc

casu seruetur; sic enim vniuersim leges humanae, per se quidem, cum vitæ periculo obligare non censentur, vt etiam in materia de legibus tomo 2. disp. 5. q. 6. dub. 5. dictum; & vniuersim lex positua non aliter obligat, quam obligare voluerit legislator.

Quartus, si seruata litera legis, mens & intentio legislatoris corrumpatur; ob eandem causam; & quia vt optime dixit Iuriconsultus, *in fraudem facit legis, qui saluis verbis, eius sententiã circumuenit.*

Quintus, si princeps ipse in particulari casu legitime in lege dispenset; aut saltem ita, vt valeat dispensatio, iuxta dicta superius num. 3. 8.

41 Quocirca extra duos casus, quos S. Thomas refert, seu quinque illos, qui à Salone relati, ad duos illos reuocantur, tenetur plane iudex inferior secundum ipsius scripturæ legis literam iudicare; etiam si oppositum videatur ipsi magis consonum rationi, vt post Augustinum, Gregorium, S. Thomã citatos, recte docent Salon, & alij hic. Ratio est. Tum quia cum lex sit iudici præfixa vt regula, certe ab eo seruanda erit, nisi vel ipsa in aliquo casu, iusta esse desinat, vel certe aliam esse legislatoris mentem constet; sub quibus prædicti quinque casus continentur, vt dictum. Tum quia alioquin frustra lex esset posita; imo tot essent leges, quot iudicum capita, affirmante vnoquoque iudice, æquius esse, quod sibi videtur, quã quod lex scripta constituit, nõ sine magna Reipublicæ perturbatione, ac damno, vt recte Salon. Plura de hac re tomo 2. disp. 5. q. 7. dub. 2.

42 Quod vero ad secundum attinet, vtrum iudex semper secundum allegata & probata iudicare debeat, sunt hæc de re sex doctorum sententiæ. Prima vniuersim asserit, Iudicem debere sententiam ferre secundum veritatem, quam ipse nouit; siue priuatã, siue publica scientia. Ita Panormitanus in cap. *Pastoralis*, §. *quia vero*, tit. de officio delegati, Summa Rosella, Angelus V. *Iudicare* q. 7. Lyranus Exod. 23. in illa verba, *In sententiam eius non occides*. Petrus Nauarrus lib. 2. de Restitut. c. 3. n. 153. Sa, V. *Iudex*, & alij apud Couarruiam lib. 1. variar. cap. 1. n. 3. & 6.

43 Fundamenta præcipua sunt. I. quia occidere innocentem videtur intrinsece malum. II. quia cum medium aliquod noscitur esse contrarium fini intento, non debet eligi à prudente; etiam si communiter soleat esse conueniens ad talem finem, vt patet in medico præscribente medicinam: sed allegata & probata tantum sunt media veritatis cognoscendæ: Ergo &c. III. Accedit, quod etiam Papa definiens, Episcopus & Capitularis ad beneficium eligens, vel in eo confirmans; imo & iudex in questione iuris, sequi potest & debet priuatam scientiam. Ergo &c. IV. Tandem Episkia in casibus extraordinarijs, cum deficient verba legis, sequitur intentionem legislatoris; in hoc autem casu intentio legislatoris esse videtur, sequi veritatem.

44 Secunda sententia est, iudicem in publico iudicio semper procedere debere secundum allegata & probata; etiam damnando innocentem, qui probatur nocens, si aliud medium non occurrat. Ita S. Thomas q. 67. a. 2. & q. 64. a. 6. ad 3.

Alensis 3. p. q. 40. mem. 6. a. 2. Richardus quodlib. 3. q. 25. Antoninus 3. p. tit. 9. c. 2. §. 6. Maior 4. dist. 33. q. 4. Valentia q. 11. p. 2. Caietanus. Bañes q. 67. a. 2. Azor tom. 1. l. 2. c. 17. q. 8. Nec dissentit Syluester V. *Iudex* 2. §. 5. male à Valentia in contrarium citatus. Ratio: p. patebunt inferius.

Tertia sententia est, iudicem in causis criminalibus sequi debere priuatam scientiam, non obstantibus allegatis & probatis contrarijs; non autem in ciuilibus. Ita Adrianus quodlib. 6. a. 3. & alij apud Couarruiam; quod tamen aliqui limitant, nisi etiam causæ ciuiles sint graues.

45 Quarto, Alij apud Couarruiam loc. cit. aiunt Iudicem ex priuata scientia veritatis absolvere posse Reum; non autem damnare; hoc enim videtur intrinsece malum; illud non item.

46 Quinto, Alij ibidem docent, iudicem supremum, & qui eius locum tenet, posse sequi scientiam priuatam; non autem inferiores: hi enim astringuntur legibus; nec in illis possunt dispensare, alia ratio est supremi iudicis.

Sexto Lessius l. 2. c. 29. dub. 10. ait, iudicem in criminalibus, nunquam posse ad mortis, vel mutilationis poenam damnare innocentem cognitum, quamuis probetur vtcunq; nocens; eo quod hoc sit intrinsece malum; sed potius debere dimittere officium suum, etiam si id nihil sit profuturum innocenti: posse tamen in ciuilibus, & criminalibus minoribus, ex allegatis & probatis contra priuatam scientiam sententiã ferre; eo quod res eiusmodi temporales Reipublicæ potestati dispositionique subiectæ sint: quæ sententia non multum differt à sententia Adriani.

47 ASSERTIO I. Non potest iudex ex scientia priuata damnare eum, qui legitimis allegatis & probatis innocens probatur. Ita ex comuni Syluester, & Couarruias l. c. Et hanc probant à fortiori rationes pro assertione tertia afferendæ. Addunt Nauarrus manual. c. 25. n. 10. Caietanus l. cit. Sotus lib. 5. de Iust. q. 4. a. 2. id esse intrinsece malum, adeoque nullo casu licitum, si crimen sit omnino occultum, & soli principi notum, nec aperte in perniciem boni communis vergens, inauditum & indefensum damnare. Secus est, si crimen & citatio criminosa in perniciem boni communis, seu alterius innocentis vergat, vt fufius Aragonius. Idem colligitur ex cap. *Si Sacerdos*. 6. q. 1.

48 ASSERTIO II. Cum de innocente ex allegatis & probatis damnando agitur, iudex debet aut omnino, si quod potest conuenienti modo, à morte eripere innocentem, aut sane iudicij functionem defugere. Ita fere S. Thomas loc. cit. & apertius cæteri, vt dicetur, & patet ex lege charitatis, & iustitiæ, de auertendo graui damno proximi, præsertim iniusto. Adde illud, *Nolite iudicare & non iudicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini*. Luc. 6. v. 37. Quod præcipue ad innocentes pertinet.

Media autem talia sunt. I. Accuratum, & sæpius repetitum examen accusatoris, & testium. Quo spectat, vt aduocatione aliorum testium, protestatione etiam publica, eaque etiam iurata repetat innocentia, aliisque modis similibus, falsi testes repellantur, aut conuincantur,

popu-

populusque capax veritatis reddatur, vt factum etiam à Daniele. & notat S. Thomas citatus ad 3. & post eum Caietanus, Sotus, Aragonius, Valentia, Azor tom. 3. lib. 2. c. 2. q. 11. & seq. Idem colligitur ex cap. *Deus omnipotens* 2. q. 1. & cap. *Iudicantem* 30. q. vlt.

49 II. Optima est cautela Iudicis, inquit Caietanus hic, antequam perueniatur ad vltiora, vel repellere ex officio accusationem, vel ita præueniendo operari, vt non procedatur in causa; quod multis potest vijs fieri.

III. Potest etiam vincitus ex carcere occulte dimitti; modo id in nullius alterius, v. g. custodum, aut communitatis graue damnum, vel scandalum vergat, vt recte docent Aragonius & Azor citati.

50 IV. Iudex inferior debet, quæstro aliquo titulo, nisi magna alioquin turbatio Reipublicæ timeatur, reum supremo Iudici iudicandum relinquere, rogando, vt hoc onere subleuetur; imo & testis officium obeundo, vt recte post S. Thomam ad 3. Caietanus hic, Aragonius, & Azor citati; quicquid negarit Sotus. Neque id limitandum cenfeo, vt existimat Valentia, si talis remissio ad superiorem sit vtilis futura accusato: scilicet, si vtilis futura non speretur; nihilominus enim hoc officium iudex, quoad potest, declinare debet, ne vel materiale iniustum sciens committat.

Ob quam causam putarim etiam vere dixisse Syluestrum verbo *Iudex* 2. §. 5. & Azorium citatum, debere iudicem inferiorem, si aliud medium non suppetat, etiam dimittere suum officium, nempe si id absque magno suo incommodo possit, iuxta dicta suo loco de ordine charitatis, & de eleemosyna: etsi contrarium doceant Caietanus, Sotus, Valentia, Bannes locis citatis.

51 **ASSERTIO III.** Iudex in iudicando, nec ad effectum quidem absoluendi, vt potest, aut debet scientia priuata; sed semper secundum allegata & probata ferre sententiam; etiam condemnando innocentem; si aliud medium conueniens est liberandi, aut functionem refugiendi non suppetat. Prima pars, quæ certior est, probatur ratione S. Thomæ; quam aliqui sic formant, Iudex in iudicando publicam personam; & quidem ipsius communitatis sustinet: Ergo debet vti scientia tantum publica, quæ ipsi communitati probabilis reddatur. Quam rationem vocat Bannes moralem demonstrationem. Sed patitur instantiam in Deo, qui semper in iudicando rei veritatem confectatur. Vnde probatur potius ex ratione humani Iudicis. Quia homo in iudicando non debet vnquam vti ea scientia, cuius vsu, iuxta mores hominum, aperiretur via infinitis fraudibus: talis est priuata scientia: Ergo, &c.

52 Idem significant Ambrosius & Gregorius relati cap. *Iudicet* 3. q. 7. & cap. *Summopere* 10. q. 3. Item Augustinus in psal. 57. & lib. de vera Religione cap. 31. Idem habent Iura Canonica & civilia cap. *Dilectus*, & cap. *Accepimus* & cap. *Coniungit*, de fide instrumentorū, & cap. *Pastoralis*, de officio delegati, & lex *Adoptio*, Cod. de adoptionibus, & lex, *illicitas*, ff. de officio Prælidis §. *Veritas*. Et fauet scriptura Deut. 17. Matth. 18. 21.

Corinth. 13. præcipiens, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

Secunda pars assertionis probatur. Quia Iudex, post adhibita omnia media moraliter possibilia, quibus innocens liberari possit, condemnans innocentem, etsi materialiter iniustum committat, tamen secundum eam scientiā, qua in iudicando vti debet, formaliter iustum agit; ac proinde iure suo vtens, nulli facit iniuriam. Dices; Impossibile est, vt quis scienter faciat iniustum materiale, quin etiam formaliter iniustum committat, adeoq; peccet. Respondetur cum distinctione. Nam si quis scienter id faciat ea scientia, qua præsens negotium regulari debet, concedo. Secus, si ea cognitio ad talē actionē sit impertinens, vt in proposito accidit. Exemplum est in Sacerdote, qui occulto peccatori, quem ex confessione talem nouit, publice petenti Eucharistiam præbet.

53 Addo tamen, hanc partem esse minus certam, quia fieri posset, vt iudex ex hypothesi, si iudicet, nunquam quidem vti possit, nisi publica scientia; attamen in nostro casu aliunde iudicare non possit, nec absoluendo reum, quia probatur nocens; nec damnando, quia innocens est; sed debeat potius omnino etiam cum periculo vitæ iudicium detrectare, vt volunt authores tertiæ & quartæ sententiæ.

54 **ASSERTIO IV.** Idem, quod de iudice dictum, seruaata proportione, dicendum etiam de ministro publicæ iustitiæ. Ita S. Thomas q. 67. a. 2. ad 3. & Caietanus ibidem, qui proinde docet, ministrum publicum, si priuatim norit innocentiam dānati, debere testimonio suo infirmare sententiam iniquam; & si hoc non prodest, petere, vt subleuetur ab hac executione.

Addo ego, iuxta dicta, debere eū, si absq; suo incommodo possit, etiam relinquere officiū. Quod si moraliter aliud mediū non suppetat, non peccat exequendo materialiter iniustā sententiam; quia & ipse persona publica est, & velut instrumentū iudicis quoad hanc actionē; quæ proinde publica etiam scientia regulari postulat, non priuata.

55 Ad argumenta primæ sententiæ facile ex dictis Respondetur. Ad I. negando assumptū, si sermo sit de innocente, qui legitime probatur nocens.

Ad II. Respondetur. Si medium sit quidē inutile ad finem immediatum & minus principalem, sed vtile, imo necessarium ad finem principalem (qui in proposito est publica conseruatio iustitiæ in humanis iudicijs) non imprudenter adhiberi. Accedit, quod finis publici processus non est veritas facti absolute, sed cognitio veritatis publica, vt cum S. Thoma a. 7. ad 3. notat Caietanus.

56 Ad III. Respondetur, talem vsum priuata scientiæ, in comemoratis casibus, nec repugnare dispositioni humani iuris, nec etiam fini principali, ad quem eiusmodi actiones referuntur, vt consideranti patet. Quare etiam Syluester cit. V. *Iudex* 2. §. 5. tanquam certū ex comuni asserit, si Iudex procedat extra iudicium, vt in dandis officijs, & alijs, quæ illius arbitrio committuntur, teneri propriam conscientiam sequi, & non allegata, & per falsos testes probata, ff. de Iurisd. om. iud. l. 1. & 2. Et similiter in dispensationibus. &c.

Ad IV.

Ad IV. Episkia locum non habet, vbi contrarium patet, tam ex verbis legis, quam ex naturali ratione, etiam iuxta præsentis rerum circumstantias.

D V B I V M III.

An, & quando sententia Iudicis ob iniustitiam sit irrita; speciatim in causis beneficiorum.

S. Thomas q. 60. a. 2. & 5.

57 **Q**uoniam generatim, & extra causas beneficiorum sententia iudicis ob iniustitiam sit irrita, dictum est supra dub. 1. Sed peculiaris difficultas est, de valore, aut inualiditate sententiæ iniustæ, seu errantis, in causis beneficiorum. Sunt enim multi, qui putant, aliam esse rationem harum causarum, quam cæterarum.

Ac primo quidem Canonistæ apud citandos generatim asserunt, collationem beneficij in re iniustam, factam quidem per sententiam declaratoriam (quia videlicet beneficiû à neutra parte litigante possessum, alteri earum adiudicatur) esse nullam, adeoque ius & titulum beneficij non conferre; etiam si pars litigans non appellet. At vero factam per sententiam priuativam (qua videlicet beneficium vni ademptum, in alterum transfertur) esse validam; nisi pars altera tempestiue appellet. Sed hæc sententia, præterquam quod in iure non est fundata, tanquam ipsi rationi aduersa, merito à Theologis rejicitur; cur enim hac in re maior sit vis sententiæ priuatiuæ, quam declaratoriæ?

58 Secundo Valentia q. 4. pun. 2. & Aragonius hic q. 60. a. 5. priorem quidem partem relatæ opinionis vniuersim approbant: sed posteriorem cum Soto l. 3. de Iust. q. 4. a. 2. & ex parte etiã cum Syluestro V. *Sententia* q. 11. restringunt ad beneficia, quæ pro arbitrio Prælati conferri solent, & cum bona fide tam litigantium, quam ipsius Iudicis, secundum allegata & probata iudicantis, collata sunt. Sed non probatur, ob eandem causam.

59 Tertio Salon cit. q. 60. a. 5. aliter distinguens dicit, primo collationem beneficiorum, quæ ab autoritate solius Episcopi pendent, bona fide, tã ex parte collatoris, secundum allegata & probata iudicantis, quam ex parte litigantium interueniente, factã (secus si mala fide litigantis acciderit) esse validam; etiam si à parte rei iniusta sit. Quam dicit esse communem sententiam omnium Doctorum, tam Theologorum, quam iuris Canonici; ac pro ea citat Panormitanum id ipsum probantem ex Cap. *Cum dilectus*, extra de electione, & Glossam in cap. primum, de concessione præbendæ, adducentem pro eadem re cap. *Quoad consultationem*, de sent. & re iudic. vbi tamen de foro solum externo sermo est.

Secundo dicit, collationem beneficij pro meritis & dignitate litigantium conferendi, si aut per quancunque sententiam penitus indigno fa-

cta sit, aut per priuativam sententiam beneficium alteri à parte rei iniuste ademptum sit, non obstante bona fide, tam litigantium, quam iudicis, esse nullam & inualidam. Secus si per sententiam declaratoriã collatio facta sit digno, etsi prætermissio digniori. Hæc sententia satis rationalis est.

Quarto tamen Bannes eadem q. 60. a. 5. vniuersim ait, in causis beneficiorum, omnem sententiam iniustam, propter errorem tolerabilem siue illa sit declaratiua, siue priuatiua, dummodo pronunciata sit secundum allegata & probata, & inter partes bona fide litigantes, conferre ius in foro conscientiæ ei, in cuius fauorem pronuncietur; ac simul reuera exspoliare alterum iure, quod habebat. Atque in hoc differre has causas à cæteris, de quibus dub. 1. dictum est.

Præcipuum fundamentum est. Quia alioquin in Ecclesia magnus relinqueretur locus scrupulis & dubitationibus, si ab ipsa rei iudicatæ iustitia valor collationis beneficiorum dependeret. Cum ergo sit in Ecclesia potestas conferendi beneficia, eo modo, quem Ecclesiæ utilitas, & animarum salus, ac conscientiarum tranquillitas postulat, dicendum est, eam collationem semper valere, nisi per intolerabilem errorem sit iniusta, &c.

Sed hæc sententia, nisi restringatur ad capaces alioquin talium beneficiorum, nõ solum est noua, & quoad sententiam declaratiuam, vt ipsemet fateretur, contra omnes fere Iuristas; sed videtur etiam plane falsa, & contra canones, ex quibus satis constat, excommunicatum, etsi propriam executionem ignoret, non esse capace alicuius beneficij denuo conferendi, vt ex comuni & certa docet & probat Suarez tom. 5. disp. 13. sect. 1.

61 Omnibus ergo in re tam lubrica & intricata, consideratis, dicendum videtur, collationem beneficij tam illius, quod à sola patroni electione, & Episcopi collatione pender, quam quod pro meritis, & dignitate litigantium conferendum est, in foro conscientie inualidam esse, ac proinde ius & titulum non conferre in quatuor casibus. Primus est si prouisus quomocunq; etiam ob occultum impedimentum ad illud sit inhabilis, vt infra fufius ex communi dicitur. Cuius ratio est per se manifesta: Nec quoad hoc potest esse discrimen inter hæc, & illa beneficia; nisi quod non par vtrobique dignitas, & personarum conditio ac habitus requiritur; cum in vnoquoque beneficiorum genere aliæ atq; aliæ conditiones, ex parte promouendorum, requirantur, vt suo loco dicitur. Secus est, cum inhabilitas primum superuenit adepto iam beneficio; tunc enim beneficium non statim eo ipso perditur, vt etiam notat Sa V. *Beneficium* n. 13.

62 Secundus casus est, si alter mala fide litigans, ob suas malæ fidei allegationes beneficium obtinuerit, iuxta citatos; non solum quia ex regula iuris, fraus nemini patrocinari debet, sed etiam quia tunc ex parte collatoris, abest voluntas & intentio conferendi beneficium huiusmodi litigatori. Secus esset, si collator beneficij, ex eius solum arbitrio dependentis, tribuat mala fide litiganti, non ob eius allegata, sed motu proprio;

tunc enim non obstante mala fide, valere poterit collatio, ob contrariam rationem.

64 Tertius casus est, si quomodocumque propter falso allegata & probata, ei qui vere ius & titulum eius beneficii obtinuerit, adimatur beneficium, alterique, nulla cessione facta à precedenti beneficiario, conferatur. Ita quoad beneficia curata, recte Salon, loc. citat. cum auctoribus secundæ sententiæ. Et probatur generatim. Quia talis sententia in re est iniqua, & contra ius proximi, iustitiamque commutativam: Ergo nulla, ex communi regula dub. 1. posita; vtpote cui etiam in hac materia beneficiorum, nec ratio, nec ius positivum, nec constans aliqua Doctorum auctoritas quicquam derogat, vt ex dictis colligitur.

65 Et confirmatur. Quia communis sententiæ Canonistarum asserit, collationem beneficii, etiã simplicis, factam per sententiam declaratoriam in re iniustam, esse nullam. Alij vero plerique Theologi recentiores non immerito addunt, sententiam privativam nullo maiori, sed potius minori iure gaudere debere.

Nec ideo sequitur aliqua perturbatio in Ecclesia; quia nihilominus acta beneficiarii ita promoti, habentis titulum saltem coloratum, sunt valida, vt dictum supra dub. 1. n. 21. & recte etiam asserunt Salon loc. cit. & Aragonius q. 60. a. 6. post Glossam. & Abbatē in cap. *Nihil*, de electione & electi potestate. Et colligitur ex cap. *Infamis* 3. q. 7.

66 Probabilis tamen nihilominus est etiam contraria sententia; quam sequitur quoque Sa V. *Beneficium*. n. 18. vbi ait, obtinentem beneficium condemnati per errorem, sed secundum allegata & probata, iuste possidere.

67 Quartus casus est. Si in electione aliquid præmittatur, ob quod in iure expresse statuitur, eam non valere; quo modo Sa V. *Electio* num. 6. ex communi docet, electionem noctu factam, secundum iura non valere. Eadem ratione, institutio sine præsentatione patroni, non negligentis in præsentando, est nulla. Quod si Laicus non præsentet intra quatuor, aut sex menses à vacatione, Episcopus providet, vt notat etiam ex communi Sa V. *uspatronatus* n. 7.

Eodem pertinet casus ille, assignatus quoque à Salone loc. cit. & peculiariter spectans ad beneficia illa, quæ pro meritis litigantium conferenda sunt; si nimirum Iudex mala fide, adeoque contra allegata & probata, etiam per sententiam declaratoriam, alicui beneficium eiusmodi conferat. Cum enim in his beneficijs servare teneatur substantialem ordinem iuris, plane sequitur, sententiam præter allegata & probata latam, validam non esse.

68 Alia ratio videtur beneficiorum aliorum simplicium; hoc ipso enim quod eorum collatio ab Episcopi arbitrio pendet, iam quidem is ad eiusmodi processum iuris non videtur obligari, nisi forte iam altera pars litigans aliquod ius iustitiæ commutativæ ad tale beneficium acquisierit. Quod tamen extra casum possessionis superius dictum, vix aut nunquam potest accidere; saluo interim semper in his ipsi etiam beneficijs iure patroni, de quo dictum.

Quod si aliqui non sint vocati ad electionem, cum deberent, possunt eam & irritare, & ratam habere: at si vocati non veniant intra terminum competentem, non sunt expectandi, vt notat Sa V. *Electio* n. 4. ex communi.

69 Extra hos casus, valet beneficii collatio, licet utcumque secundum rem iustitig distributiæ aliquo modo aduersa, vt quia v.g. per sententiã declaratoriam, beneficium, quamvis curatum, prætermisso digniore, collatum est minus digno, iuxta auctores 3. & 4. sententiæ. In quem sensum etiam Sa V. *Electio* n. 5. ait, electionem, si adsit eligentium consensus; etiam si desint iuris positivi solennitates, tenere in conscientia, nisi lex expresse dicat, ne valeat.

Et ratio est. Quia in cæteris casibus, nec ipsa collatio ita in re est iniusta, vt sit contra ius proximi, cui tale beneficium abiudicatur, vt magis suo loco patebit. Nec ipsemet prouisus, seu ex natura rei, seu ex aliqua dispositione iuris positivi, est inhabilis ad beneficium; nec ex parte collatoris deest vel auctoritas, vel sufficiens voluntas illud conferendi; nec vllus etiam modus ad substantiam rei necessarius, ex dictis.

70 Quo fit, vt hæc, quæ modo de causis beneficiorum dixi, nõ tam contineant exceptionem aliquam à communibus regulis dub. 1. & 2. expositis, de inualiditate iniustæ sententiæ, quam specialem earundem ad has beneficiorum causas applicationem.

Quomodo autem peccet Iudex, & an ad restitutionem teneatur, si pro sententia vel iusta, vel iniusta pretium accipiat, dicitur infra q. 6. du. 10. Optime Augustinus epist. 54. ad Macedonium: *Cum autem iudicia & testimonia, quæ nec iusta, nec vera vendenda sunt, iniqua & falsa venduntur, multo sceleratius vtiq. pecunia sumitur, quia scelerate etiam quamuis à volentibus datur. Ille tamen solet tanquam male sibi ablatam pecuniam repetere, qui iustum iudicium emit, quoniam venale esse non debuit. Qui vero pro iniquo iudicio dedit, vellet quidem repetere, nisi timeret vel puderet emisse. Vbi indicat eum qui iustum iudicium vendit, teneri ad restitutionem accepti pretij; non autem qui iniustum: quamuis & hic utique teneatur ad restitutionem parti læsæ faciendam, vt pluribus dicitur loco citat.*

DVBIVM IV.

Quis processus à iudice in iudicando seruandus.

S. Thomas 2. 2. q. 87. a. 3. & 4.

SUPpono duo I. Iudicem triplici via procedere ad iudicandum posse, ex cap. *Qualiter & quando* 2. de accusationibus. Primo, viã accusationis; cum adest accusator, qui ad probandum tenetur. Secundo viã denunciationis Iuridicæ; in qua denunciante onus probandi non incumbit. Tertio, viã inquisitionis.

II. Inqui-

II. Inquisitionem esse quadruplicem. 1. est generalis, qua Iudex in specie nec personam exprimit, nec crimen; sed generatim tantum inquirat, an sint aliqui in communitate poena digni. 2. specialis simpliciter dicta, qua nempe aliquis & de crimine, & de persona in specie interrogatur. 3. specialis quoad crimen, utpote evidens & notum; generalis quoad personam, utpote ignotam, quæ multum conuenit cum prima. 4. specialis quoad personam, utpote iam generatim de scelere diffamata, & generalis quoad crimen, utpote ignotum; quæ quidem magis conuenit cum secunda.

72 **ASSERTIO I.** Ut iudex via accusationis procedere possit, ad interrogandos productos testes, sufficit ipsa accusatio: ad interrogandum vero iuridice Reum, requiritur semiplena probatio, (qualè facit vnus testis omni exceptione maior;) nisi crimen sit exceptum. Ita communis; & colligitur ex S. Thoma hic q. 67. a. 3. & q. 69. a. 2. Ratio petitur, tñ ex dispositione iuris, locis citandis: tum ex æquitate naturali; hoc enim velut æquilibrium optime, & Rei simul, & communitatis iura seruantur. Debet autem is testis ab Accusatore distinctus esse, vt bene docent Caietanus q. 69. a. 2. & Valentia quæst. 13. pun. 2. cum glossa super cap. *In omni*, de testibus. Quicquid dicant Sotus 5. de iustitia q. 6. a. 2. & Carbo quæst. 21. de restitut.

73 **ASSERTIO II.** In via iuridicæ denunciationis, quando nullus testis est productus, institui quidem potest generalis inquisitio; sed nec ipse Reus, nec alij de Reo interrogari speciatim possunt: nisi forte loco accusationis, indicia, vel infamia, aut quid simile occurrat, vt inquiri possit etiam speciatim. Ita ex comuni docent Caietanus, loc. cit. & Valentia q. 13. pun. 2. Delrius lib. 5. disquisit. sect. 1. Sa V. *Judiciales actus*; licet Sotus citatus asserat, propter solam denunciationem, speciatim interrogari posse Reum.

Sed contrarium ex eo probatur; nam si Accusator solus non sufficit, ad iuridice interrogandum Reum, cur solus denunciator? cum testis, qui facit semiplenam probationem, æque debeat esse distinctus à denunciante iuridice, atque ab accusante, vt colligitur ex citat. glossa cap. *In omni*, de testibus. Secus est, quando proceditur via denunciationis, non iuridicæ, sed fraternæ, vt recte Valentia citatus, & dictum supra disp. 2. q. 5. dub. 5. Vbi tamen nihilominus charitatis, & existimationis fratri debitæ ratio habenda est, vt ibidem pluribus dictum.

74 **ASSERTIO III.** Ad generalem Inquisitionem instituendam, aut specialem, solum quoad crimen notorium, sufficit ipsum per se officium Iudicis. Ita ex communi docent Syluester V. *Correctio* n. 6. Nauarrus manual. cap. 18. num. 58. & cap. 25. n. 33. Petrus Nauarrus lib. 2. cap. 3. à. n. 157. Valentia q. 14. pun. 1. Lessius cap. 29. dub. 3. post Angelum, Paludanum, Ioannem Medicinam & alios. Primum patet ex cap. *Sicut olim*, de accusationibus, & cap. *Romana*, de censibus in 6. Secundum, ex cap. *Quidam maligni*, causa 5. q. 1. quicquid in contrarium dixerint Sotus & Cai-

tanus loc. cit. Ratio est. Quia hæc est tacita voluntas Reipublicæ, quæ offenderetur, nisi id fieret.

Nec tamen ideo statim tenentur interrogati, aut reus ipse etiam sub excommunicationis comminatione vel iuramento postulati, pandere occultum malefactorem, iuxta comunem, & cap. *Qualiter*. 1. de accusationibus; etsi contrarium olim, alijs Magistris repugnantibus, respondisse S. Thomam, cum adhuc Baccalaureus esset, refert Syluester V. *Correctio* n. 6.

Idipsum etiam interrogatis esse significandum à Iudice, tradunt Nauarrus, Sotus citati, Salon quæst. 67. a. 2. controuersia 3. & Petrus Nauarrus num. 154. Sed hoc non probatur. Et contrarium verius docent Caietanus tom. 1. opusc. vlt. responsione ad 5. Lessius loc. cit. & Henriquez lib. 3. de poenitentia cap. 25. n. 9. qui etiam addit, posse à Iudice alios induci, vt pandant, authorem criminis manifesti, etiamsi persona sit occulta; licet hoc multi negent. Ratio est; quia affectu iustitiæ, seu publici boni, licite malefactores Iudici manifestantur, quamuis occulti.

76 **ASSERTIO IV.** In speciali inquisitione criminis non excepti; sicut etiam in quarta illa, vt iuridice interrogari, & in testem vocari possit, persona à Reo distincta, requiritur communi iure, personæ & criminis, aut saltem ipsius personæ, in posteriore casu, publica infamia. Ita cum Sancto Thoma quæstio. 70. articulo 1. Valentia quæstione 14. pun. 2. alijque communiter omnes. Et habetur ex cap. *Inquisitionis*, & cap. *Cum oporteat*, & cap. *Qualiter* 2. de accusationibus.

Intelligitur autem per infamiam rumor proborum, & quidem maioris partis, siue populi, siue parochiæ, siue viciniæ de commisso crimine, à tali persona, vt colligunt Doctores ex cit. cap. *Inquisitionis*.

77 Addit Beia casu 32. & vtriusque iuris peritorum testimonijs probat communi iure requiri, vt talis infamia proberur minimum per duos iuratos testes, qui scilicet testentur, non quidem se à maiore parte populi audisse, vt vult Glossa in l. 3. ff. de probationibus, id enim fere impossibile est; sed qui testentur, se ita publice audiuisse, vel ita passim dici, vt ex Baldo notat. Lessius cap. 29. dub. 16. Quin etiam multas alias condiciones, ad probandam famam requisitas, recenset Delrius lib. 5. sect. 3. adducens Clarum, & alios Iuristas asserentes, nunquam se vidisse processum, in quo repererint famam publicam legitime fuisse probatam.

78 Intelligitur vero assertio prædicta, nisi in casu aliquo adsit notorium iuris, aut facti, de crimine à tali persona perpetrato; id enim plus est, quam infamia; vnde si præcedente infamia licet iure inquirere, licebit etiam cum res est notoria, vt cum Reus confessus est crimen occultum in iudicio, etiam coram paucis, & ex occasione, vt coram suo iudice & notario, iuxta cap. 1. de accusationibus in 6. & comunem: id enim vocatur *notorium iuris*; secus, si confessio

querer communem illam sententiam; adeo ut si in talem non legitime confessam aut convictum iudex sevens, cum non patiatur Ecclesiastica tradi sepultura, peccet mortaliter, & actione iniuriarum conveniri à propinquis defuncti possit, iuxta capit. Placuit, & capit. ex parte, de sepulturis. Neque hæc in re, inquit, praxin contrariam proferunt Doctores, sed omnes volunt unanimiter, quoad hoc iura servari.

111 **ASSERTIO IV.** Licitum tamen est iudici, protestationem interponere, & litem ceptam contra mortuum prosequi; seu agendo in locis, ubi bona confiscantur, ad bonorum confiscationem, aut saltem ad memoriæ damnationem, & ut corpus sepultum post condemnationem possit exhumari, & ossa comburi. Ita ex communi Delrius lib. 5. sect. 19. post Gomezium tom. 3. casu 1. num. 80. Clarum q. 51. num. 14. & Simancham in praxi tit. 62. & 56. Poterit tamen, inquit Delrius, iudex sinere corpus sepeliri, cum protestatione, & litem ceptam contra mortuum prosequi, citatis ad defensionem ipsius, quorum interest, ut in hæc crimine serventur. Nimirum, quia huius, (ut & hæresis) excepti criminis natura est, ut morte non finiatur, sed contra mortuum procedi in eo possit.

Sed quot annorum spatio curritus contra mortuum agendi? Putarem, inquit Delrius, in hoc crimine, quoad bonorum confiscationem, non posse agi post annum quadragesimum; ad memoriæ tamen damnandam adhuc agi posse, iuxta ius canonicum, docent etiam Brunus de hæresibus lib. 5. cap. 17. & Simancha tit. 62. num. 7. ex capit. ult. de prescriptionibus in 6. Sed ius civile videtur, quinque annis tantum spatium exigere, iuxta legem 2. Cod. de apost. & glossam in legem Manichæi cod. de hæreticis; cui in foro civili standum, ut ex communi tradunt etiam Gomez num. 81. & Clarus §. fin. q. 52. num. 24. & colligitur ex dictis supra quæst. 1. dub. 6. n. 99.

DUBIUM V.

Qua ratione, quibusve medijs Veneficia auertenda, aut extirpanda sint.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 67. a. 3.

112 **N**ON contentus esse Theologus debet criminis veneficij malitiam ac pernitiem intelligere, & ob oculos ponere; sed necesse est etiam, modum ac rationem ostendere, qua aduersus illud pugnandum sit. Vbi quidem duplex quæstio explicanda occurrit; prima, qua ratione veneficia seu maleficia auertenda sint, ne cui noceant; altera, qua ratione hoc crimen, quod diaboli tyrannide & hominum malitia adeo inualuit, è communitate extirpandum sit.

113 **Q**UOD ad prius quæsitum attinet, reuocandum est in mentem, quod tom. 1. disp. 5. de Angelis q. 6. dub. 7. docuimus, diabolum per se quidem immediate ac directe non posse vlli damnum corporale inferre, nisi speciali Dei permissione interueniente; sed nec per sagas etiam, nisi Deo ob bonum finem permittente. Quare cum omnis hæc res à diuina,

providentia pendeat, optimum medium ad auertenda & euadenda maleficiorum damna, est spes & singularis fiducia in Deo, tum quotidianis precibus, tum vitæ honestate conscientiaque puritate comparata, iuxta illud psalm 90. v. 1. *Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei calis commorabitur;* & illud Apostoli Rom. 8. v. 31. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Quod si nihilominus Deus aliquando etiam bonis, & in ipso confidentibus, mali quiddam à maleficis obuenerit permittit, id dubitandum non est, ad maius eorum bonum, siue in hac, siue in altera vita cessurum; ut cum S. Iob accidit, qui post diaboli afflictionem, longè maiori postea, quam vnquam antea felicitate & prosperitate recreatus fuit.

Atque cum hac præsertim moderatione accipio illud, quod scripsit Aureolus in 4. dist. 34. q. vn. a. 2. *Difficile quidem esse loqui de diuina potestate; sed de congruentia videri dicendum, quod cum diuine iustitiæ semper admisceatur misericordia, etiam ultra condignum, ex parte hominis; non puto, inquit, quod hominem existentem in gratia Deus permittat, de communi lege, deduci virtute maleficij usque ad mortem; sed loquendo de homine existente, vel qui præfuit in culpa, qua mereatur mortem; ac per hoc fiat excacatio tam agentis, quam patientis, quam etiam circumstantium, non video, cur sit irrationale.* Ita Aureolus.

114 **P**RÆTER hoc generale medium, sunt hæc specialia. I. Confessio peccatorum & expiatio conscientia. Sicut enim peccata mortalia singularem Dei protectionem auferunt, ita eorumdem expiatio per poenitentiam eandem restituit: & ex historijs notum est, nonnunquam domorum infestationes diabolicas per sacram confessionem totius familiae fuisse sublatas.

115 **II.** Missæ celebratio in locis, quæ nocturnis spectris infestantur, cuius rei luculentum exemplum, præter alia recentiora, extat apud Augustinum lib. 22. de ciuit. cap. 8.

116 **III.** Exorcismi Ecclesiæ, qui vim habent, tum ex Christi institutione, qua Deus hanc potestatem Apostolis, alijsque Ecclesiæ ministris consignauit; tum ex persona Ecclesiæ, cuius nomine recitantur; tum in primis ex Christi nomine, morte, ac meritis, quæ in eiusmodi exorcismis aduersus diabolicas infestationes veluti antidoti loco obijciuntur.

117 **IV.** Imago S. Crucis domorum, cubiculorum, vel thalammorum ianuis inscripta. Quem vetustum fidelium vsum testantur Cyrillus lib. 6. in Iulianum, Rufinus lib. 2. hist. cap. 29. & Ephrem ferm. in S. Crucem ubi ait: *Coronemus portarum frontes ut Christiani; & non ut gentiles atque pagani lauris, aut frondibus, alijsque barbarum generibus. Error Idolorum destructus est: mors spoliata est: inferorum captiuis reuocata est: imperium errans mulcorum Deorum confectum est: homo liberatus est: Dominus regnavit à ligno: creatura laetatur: Crux dominatur: quam omnes adorant Gentes & populi, tribus & lingua. Crucem depingamus & insculpamus in ianuis nostris.* Vnde est illud Ecclesiæ: *Ecce Crucem Domini, fugite partes aduersæ; viciis leo de tribu Iuda.*

118 **V.** Signum S. Crucis, eiusque frequens vsus, Hoc scuto aduersus diabolum, eiusque infestationes, vsi sunt Sancti, Antonius teste Hieronymo in